

PARADAN ALTI SIFIR ATILMASININ DOĞURACAĞI OLASI MUHASEBE SORUNLARINA İLİŞKİN BAZI ÖNERİLER

Yrd. Doç. Dr. A.Vecdi CAN
Sakarya Üniversitesi
İİBF İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

1. GİRİŞ

Yıllardır süregelen enflasyon Türk Lira'sını bol sıfırlı bir paraya çevirmiştir. Zenginliğin bir ifadesi olarak kullanılan “milyoner” veya “milyarder” sözcükleri zamanla esprisini kaybetmiş; bugün artık herkes deyim yerindeyse “milyoner” veya “milyarder” olmuştur. Halbuki nüfusun önemli bir kısmının açlık ve yaşam sınırının altında hayatla mücadele eder vaziyette olduğu bilinmektedir.

Türk parasının kaybolan itibarını yeniden tesis etmek, halkın ona olan inancını ve güvenini yeniden sağlamak, dolayısıyla düşürülen enflasyonla birlikte ekonomide psikolojik bakımdan olumlu bir ortam oluşturmak amacıyla uzun süredir konuşulagelen ancak bir türlü hayata geçirilemeyen “paradan altı sıfır atılması” 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyetinin Para Birimi Hakkında Kanun ile (31.1.2004 tarih ve 363 sayılı Resmi Gazete) 2005 yılının başından itibaren gerçekleşecektir. Yeni Türk Lirası (YTL) ve Yeni Kuruş (YKr) böylelikle resmen Türk insanının ekonomik yaşamına girecektir. Resmen; çünkü ekonomik yaşam gözlemlendiğinde bu uygulamanın zaten varolduğu görülecektir: Örneğin hesabı - kitabı kolaylaştırmak adına bugün vitrinlerde, pazarlarda, çarşılarda ürünlerin (hizmetlerin) etiketlerinden sıfırlar genellikle atılmaktadır. Mali tablolarında, bütçelerde de sıfırlar tablonun başında parantez içlerinde gösterilir olmuştur.

Bu yeni uygulamanın beklenen psiko-ekonomik yararlarının yanında özellikle muhasebe açısından bazı sorunlar doğuracağı düşünülmektedir. Bu makale, meslek mensuplarından gelen soru ve eleştiriler üzerine Gelirler Genel Müdürlüğü'nce (GGM) hazırlanan¹ “Yeni Türk Lirasına (YTL) Geçişte “Özel Muhasebe” Alanında Karşılaşılabilecek Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Taslağı” referans alınarak yazılmış olup paradan altı sıfır atılmasının doğuracağı olası muhasebe sorunlarını tartışarak taslak kesinleşmeden bu sorunlara ilişkin getirilecek bazı çözüm önerileriyle katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

---

¹ Bu öneri taslağına “<http://www.gelirler.gov.tr/gelir2.nsf>” sayfasından ulaşılabilir.

2. 5083 SAYILI KANUN VE MUHASEBE UYGULAMALARINA ETKİSİ

5083 sayılı Kanun'a göre Türkiye Cumhuriyeti Devletinin para birimi 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren artık Yeni Türk Lirası (YTL) ve alt birimi ise Yeni Kuruş'tur (YKr). Türk Lirası değerler Yeni Türk Lirasına dönüştürülürken altı sıfır atılacak, diğer bir anlatımla bir milyon Türk Lirası bir Yeni Türk Lirası'na (1.000.000 TL = 1 YTL) eşit kabul edilecektir. YTL cinsinden yapılan işlemlerde yarım YKr üzerindeki değerler bir Yeni Kuruşa tamamlanacak, yarım YKr ve altındaki değerler ise dikkate alınmayacaktır. Bir YTL ise yüz YKr'ye eşittir (1 YTL = 100 YKr). TL ile YTL arasındaki değişimlerde yukarıda belirtilen bu değişim oranı esas alınacaktır. Anılan tarihten sonra kanun, işlem, yargı kararı, hukuki muamele, kıymetli evrak ve diğer belgeler ile ödeme ve değişim araçlarında TL'ye yapılan atıfların YTL'ye yapılmış sayılacağı da belirtilmiştir.

Ancak tedavülde bulunan TL banknotları ile madeni paralar 01/01/2005-31/12/2005 tarihleri arasında YTL banknotlarla ve yeni çıkarılacak madeni paralarla birlikte tedavül edecek olup, 2005 yılı içinde düzenlenecek tarife ve etiketlerde bütün mal ve hizmet bedellerinin her iki para birimi (TL ve YTL) cinsinden ayrı ayrı gösterilmesi mecburiyeti söz

konusudur. Muhasebe işlemleri açısından özel kesimi ilgilendiren 5083 sayılı Kanun hükümlerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür ²:

- 1- 31.12.2004 tarihine kadar tüm belgeler TL üzerinden düzenlenecek ve muhasebe kayıtları TL üzerinden yapılacaktır. Bu belgeler ve muhasebe kayıtları aynen oldukları gibi muhafaza edilecektir.
- 2- 31.12.2004 tarihine kadar düzenlenen belgeler aynen muhafaza edilmekle birlikte muhasebe kayıtları 1.1.2005 tarihinde yukarıda belirtilen değişim oranı esas alınarak YTL'ye dönüştürülecek ve bu dönüştürülen tutarlar ilk kayıt maddesi olarak muhasebeleştirilecektir.
- 3- 1.1.2005 tarihinden itibaren düzenlenecek belgeler ve yapılacak muhasebe kayıtları sadece YTL üzerinden olacaktır. 2005 yılı boyunca her iki para biriminin de dolaşımında olması nedeniyle TL veya YTL'nin veya her ikisinin birlikte kabul edilmesi durumu değiştirmemektedir. Ancak, etiket ve tarife listeleri ise 2005 yılı boyunca her iki para birimi üzerinden ayrı ayrı gösterilecektir.
- 4- 1.1.2005 tarihinden önceki dönemlere ilişkin olmakla birlikte bu tarihten sonra düzenlenecek faturalar, verilecek beyanname ve bildirimlerin de YTL'ye dönüştürülmesi ve YTL üzerinden düzenlenmesi ve hesaplara kaydedilmesi gerekmektedir.

² Bkz. "http://www.gelirler.gov.tr/gelir2.nsf"

3. UYGULAMANIN DOĞURA CAĞI OLASI MUHASEBE SORUNLARI

Uygulamanın 2005 yılından itibaren başlamasıyla birlikte özellikle muhasebe alanında bazı sorunlar yaşanması muhtemeldir. Bu sorunları, Kanun hükümleriyle ilgili Bakanlığa şimdiye değin intikal eden özel muhasebe alanına ve belge düzenine ilişkin soruları da dikkate alarak aşağıdaki başlıklar altında ifade etmek mümkündür:

1. Dönüşüm Sorunu
2. Yuvarlama Sorunu
3. Belgeleme Sorunu
4. Kayıt Sorunu
5. Özel Sorunlar

Yukarıda sıralanan bu sorunlar aşağıda sırasıyla ele alınıp tartışılmaya çalışılacaktır.

3.1. Dönüşüm Sorunu

Uygulamanın başlamasıyla birlikte TL ile YTL ve YKr arasında bir dönüşüm sorunu yaşanacağı ortadadır. Bu sorunu üç noktada incelemek mümkündür:

a. TL'yi YTL ve YKr'ye Dönüştürme: TL, YTL'ye dönüştürülürken bir milyon Türk Lirası bir Yeni Türk Lirası'na eşit kabul edilecektir. Bu dönüşüm 'paradan altı sıfır atılması' anlamına gelmekte ve halk arasında da böyle bilinmektedir. Makalenin başlığında da özellikle bu şekilde yer verilen bu tabir yanlış anlama sorununa neden olabilecek mahiyettedir³. Zira 'paradan altı sıfır atılması' YKr'nin ihmal edileceği anlamına gelmez. Ancak salt anlamda altı sıfır atılabilir, bir YTL'nin altındaki diğer rakamlar YKr olarak muhakkak dikkate alınır.

Örnek 1:

<u>TL</u>		<u>YTL</u>		<u>YKr</u>		<u>YTL ve YKr</u>
1.000.000 TL	=	1 YTL	=	100 YKr	=	1 YTL, 0 YKr
1.250.000 TL	=	1,25 YTL	=	125 YKr	=	1 YTL, 25 YKr
250.000 TL	=	0,25 YTL	=	25 YKr	=	0 YTL, 25 YKr

b. YTL ve YKr'yi TL'ye Dönüştürme: Burada yukarıda yapılan işlemin tam tersi yapılacaktır. YTL ve YKr, TL'ye dönüştürülürken bir Yeni Türk Lirası bir milyon Türk Lirası'na eşit kabul edilecektir. Yüz Yeni Kuruş bir Yeni Türk Lirası'na eşit olduğuna göre; yüz Yeni Kuruş bir milyon Türk Lirası'na veya bir Yeni Kuruş on bin Türk Lirasına eşit kabul edilecektir.

---

³ CAN, 2004:108.

Örnek 2:

<u>YTL ve YKr</u>		<u>YKr</u>		<u>YTL</u>		<u>TL</u>
1 YTL, 0 YKr	=	100 YKr	=	1 YTL	=	1.000.000 TL
1 YTL, 25 YKr	=	125 YKr	=	1,25 YTL	=	1.250.000 TL
0 YTL, 25 YKr	=	25 YKr	=	0,25 YTL	=	250.000 TL
0 YTL, 1 YKr	=	1 YKr	=	0,01 YTL	=	10.000 TL

c. YTL ve YKr ile Diğer Para Birimleri (Döviz) Arasındaki Dönüşümler: YTL ve YKr, diğer para birimlerine dönüştürülürken döviz kurları esas alınacaktır. 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren T.C. Merkez Bankası ve diğer bankalar, özel finans kurumları ile döviz büfeleri vb. döviz kuru dönüşüm oranlarını açıklayacaklardır. Euro ve Dolar (ABD) kurlarının TL cinsinden bugünkü yaklaşık değerleri esas alındığında dönüşümler aşağıdaki gibi gerçekleştirilebilir:

Örnek 3 (Döviz'den YTL'ye):

<u>Döviz</u>	<u>TL</u>	<u>Döviz</u>	<u>YTL</u>	<u>Döviz</u>	<u>YTL</u>
1 Euro	= 1.823.000 TL	1 Euro	= 1,82 YTL	1.000 Euro	= 1.820 YTL
1 \$	= 1.514.000 TL	1 \$	= 1,51 YTL	1.000 \$	= 1.510 YTL

Örnek 4 (YTL'den Döviz'e):

<u>TL</u>	<u>Döviz</u>	<u>YTL</u>	<u>Döviz</u>	<u>YTL</u>	<u>Döviz</u>
1.000.000 TL	= 0,5485 Euro	1 YTL	= 0,5485 Euro	1.000 YTL	= 548,50Euro
1.000.000 TL	= 0, 6605 \$	1 YTL	= 0, 6605 \$	1.000 YTL	= 660,50 \$

GGM TL değerlerin YTL'ye dönüştürülmesinde kolaylık sağlamak amacıyla uyulacak esaslara göre düzenlenmiş bir Excel programı hazırlamıştır. Ayrıca elle yapılacak çevrimler (dönüştürmeler) için pratik bir çevrim tablosu düzenlemiştir. Bunlara GGM'nin internet sayfasından ulaşılabileceği gibi taslak önerisinin ekinde de yer verilmiştir (Ek 1 ve 2). Mükelleflerin bu programı kullanmaları zorunlu olmayıp dönüşüm esaslarına uygun olarak hazırlayacakları kendi programlarını kullanmaları mümkündür. Hazır muhasebe paket programı kullanan mükelleflerin yine yazılım firmalarınca sunulan çözümlerle de bu ihtiyaçlarını gidermeleri mümkündür.

3.2. Yuvarlama Sorunu

Ulusal para biriminin küçülmesiyle birlikte YKr'den daha küçük parasal değerlerin hesaplanması ve dikkate alınması uygulamada sorunlara yol açabilecektir. Bu sorun genelde 'yuvarlama' diye tabir edilen 'bir üst sayıya tamamlama veya dikkate almama' yöntemiyle çözülmektedir. Ancak bu sefer 'yuvarlama etkisi' olarak tabir edilen küçükte olsa bir parasal kazanç veya kayıp doğmaktadır. Fakat yuvarlamanın genel faydasının maliyetinden fazla olduğu genel

kabul gören bir husustur. Zira uluslararası uygulamalarda yuvarlama işlemlerinde yarım kuruş ve üzerindeki parasal değerler bir üst sayıya tamamlanmaktadır⁴. Bilgisayarlar, hesap makineleri gibi teknik cihazlar ve bunlara ilişkin programlar da aynı temelde çalışmaktadırlar. Bu yöntemin uygulamada kolaylık sağladığı ve sorunları azalttığı bilinmektedir.

Örnek 5:

<u>TL</u>	<u>YTL</u>	<u>Yapılan İşlem</u>
1.259.000 TL	1,26 YTL	Bir üst sayıya tamamlama
1.258.000 TL		
1.257.000 TL		
1.256.000 TL		
1.255.000 TL		
1.254.000 TL	1,25 YTL	Dikkate almama
1.253.000 TL		
1.252.000 TL		
1.251.000 TL		
1.250.000 TL		

Bu amaçla daha önce gözden kaçan ancak gelen eleştiriler üzerine Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Başbakanlığa arz edilen “Bazı Kanunlarda Ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı”nın 55 inci maddesine 13. fıkra ilave edilmiş ve ibare değişikliği ile sorunun çözümü hedeflenmiştir. Buna göre: “28/1/2004 tarihli ve 5083 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanununun 2 nci maddesinin; madde başlığında yer alan “değişim oranı” ibaresi “değişim oranı ve Yeni Kuruşa tamamlama”; ikinci fıkrasında yer alan “Yeni Türk Lirası cinsinden yapılan işlemlerde yarım Yeni Kuruşun üzerindeki değerler” ibaresi “Türk Lirası değerlerin Yeni Türk Lirasına dönüşüm işlemlerinin ve Yeni Türk Lirası cinsinden yapılan işlemlerin sonuçlarında ve ödeme aşamalarında yarım Yeni Kuruş ve üzerindeki değerler”; “yarım Yeni Kuruş ve altındaki değerler dikkate alınmaz.” ibaresi “yarım Yeni Kuruşun altındaki değerler dikkate alınmaz.” şeklinde düzeltilmesi öngörülmektedir. Bu düzenlemeyle birlikte yuvarlama işlemleri netlik kazanmış olacaktır.

---

⁴ Bkz. “<http://www.gelirler.gov.tr/gelir2.nsf>”

3.3. Belgeleme Sorunu

5083 sayılı Kanun'un 1 inci maddesinde yer alan ve 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girecek olan "Türkiye Cumhuriyeti'nin para birimi Yeni Türk Lirasıdır." hükmüne istinaden tüm fatura ve fatura yerine geçen belgelerde belirtilen tutarlar 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren sadece YTL para birimi üzerinden düzenlenecektir. Dolayısıyla bütün mal ve hizmetler için düzenlenen fatura yada fatura yerine geçen belgelerde tutarlar YTL para birimi ile ifade edilecektir. Muhasebenin temel kavramlarından "para ile ifade edilme kavramı" gereği de muhasebe kayıtlarının ulusal para birimi cinsinden yapılması esastır. Dolayısıyla anılan tarihten itibaren muhasebe kayıtları da yalnızca YTL para birimi cinsinden yapılacaktır. Ancak fiyat listesi, etiket, tarife gibi belgeler uygulamanın ilk yılı her iki para birimini (TL ve YTL+YKr) birlikte gösterecek şekilde düzenlenmek mecburiyetindedir.

2004 mali yılına ilişkin olarak düzenlenecek olsa bile, beyan ve ödemesi 1 Ocak 2005 tarihinden sonra yapılacak olan KDV, Muhtasar, Geçici Vergi ve Kurumlar Vergisi beyannamelerinde gösterilecek tutarların YTL'ye dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu dönüştürmede toplam tutarın YTL cinsinden ifade edilmesi yeterli bulunurken ayrıntılarının ayrı ayrı YTL'ye çevrilmesi suretiyle toplamın bulunmuş olması durumunda bunun da geçerli olduğu belirtilmektedir. KDV'nin hesaplanmasında kolaylık sağlamak amacıyla faturalarda göster-

ilen aynı oranda vergilendirilen mal yada hizmetler için KDV teker teker değil toplam matrahları üzerinden hesaplanabilecektir. Ancak ÖTV'de; KDV uygulamasından farklı olarak, ÖTV kapsamına giren mallar için düzenlenen fatura veya fatura yerine geçen belgelerde her bir mal için ayrı ayrı ÖTV hesaplanması gerekmektedir.

Ücretlilerde Vergi İndirimi uygulamasında vergi indirimine esas alınacak belgeler 2004 yılında yapılan harcamalara ait olduğundan ve bu belgelerdeki tutarlar ile azami indirim tutarının belirleneceği 2004 yılı vergi matrahı TL üzerinden belirtildiğinden, 20 Ocak 2005 tarihine kadar verilecek bildirimlerin TL üzerinden doldurulması gerekecektir. Ancak, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren ücretlerin YTL olarak ifade edilmesi ve mahsubunun aynı para birimiyle ifade edilen değerler oranında yapılabilecek olması nedeniyle, TL olarak hesaplanan vergi indirimi tutarının bildiri alan kurum tarafından YTL'ye çevrilerek Muhtasar Beynamede mahsup konusu yapılması gerekmektedir.

Yazar kasa fişleriyle ilgili olarak 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren ne yapılacağı hususunda "Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanun" ile ilgili olarak yayımlanan "60 Sıra numaralı Genel Tebliğ"de ayrıntılı açıklamalar yapılmış olup işlemler Tebliğde belirtilen şekilde yapılacaktır.

3.4. Kayıt Sorunu

31 Aralık 2004 tarihinde ve bu tarihten önceki tüm muhasebe işlemleri TL üzerinden gerçekleştirilecektir. 1 Ocak 2005 tarihiyle birlikte artık tüm muhasebe işlemleri YTL cinsinden kayıtlara geçirileceğinden her şeyden önce 2004 yılının TL cinsinden hazırlanan kapanış (dönem sonu) bilançosu YTL'ye dönüştürülerek 2005 yılının açılış (dönem başı) bilançosu hazırlanacak ve yevmiye defterine ilk kayıt maddesi olarak geçecektir. Ayrıca bu tarihten sonra düzenlenecek mali tablolarda TL yerine Yeni Türk Lirası veya YTL kısaltmasının kullanılması gerekmektedir.

YTL'ye dönüştürme işlemi ilke olarak ana hesaplardan değil alt veya yardımcı (muavin) hesaplardan başlayarak tek tek yapılacaktır. Ana hesap dönüştürülen bu alt hesapların toplamı alınarak kayıtlara geçirilecektir. Aksi halde alt hesaplar toplamı yuvarlama etkisiyle ana hesap tutarından farklı çıkabilir.

Örnek 6:

Ana ve Alt Hesaplar	31.12.2004 Bilgisi (TL)	Ana Hesap Düzeyinde Dönüştürme (YTL)	Alt Hesaplar Düzeyinde Dönüştürme (YTL)
320 SATICILAR	12.161.996.825	12.162,00	12.161,97
320 01 A Anonim Şirk.	803.214.098		803,21
320 02 B Anonim Şirk.	1.191.984.940		1.191,98
320 03 C Anonim Şirk.	8.189.184.874		8.189,18
320 04 D Limited Şirk.	579.384.039		579,38
320 05 E Limited Şirk.	940.394.490		940,39
320 06 F Kollektif Şirk.	457.834.384		457,83

Dönüşüm süreci tümevarım mantığıyla aşağıdan yukarı doğru gerçekleştirilecektir. Çünkü işletmenin muhasebe ana hesapları alt hesaplarının toplamından meydana gelmektedir. Diğer bir anlatımla Örnek 6'dan görüleceği gibi işletmenin satıcılarına olan toplam borcu tek tek her bir satıcısına olan borçlarının toplamından meydana gelmektedir. Dolayısıyla YTL'ye çevirme işlemine varsa ana hesabın alt hesaplarını oluşturan muavin hesaplardan başlanacak ve bu şekilde ana hesap toplamına ulaşılacaktır. Özetle ana hesap düzeyinde bulunacak YTL tutarı yerine alt hesapların tek tek YTL'ye çevrilmesi suretiyle bulunan toplam tutar muhasebeleştirilmede esas alınacak tutardır. Alıcılar, alacak ve borç senetleri, alınan ve verilen çekler de aynı şekilde dönüştürülecektir. Çek ve senet gibi portföylerin YTL çevrilmesi işlemlerinde, her bir çek ve senet tutarı YTL olarak hesaplanacak ve toplam çek ve senet portföyü bu tutarlar üzerinden hesaplara alınacaktır.

Örnek 7:

Ana ve Alt Hesaplar	31.12.2004 Bilgisi	Ana Hesap Düzeyinde Dönüştürme	Alt Hesaplar Düzeyinde Dönüştürme
	(TL)	(YTL)	(YTL)
254 TAŞITLAR	59.091.979.000	59.091,98	59.091,99
254 01 54 TC 210	22.899.995.000		22.900,00
254 02 54 TC 961	17.191.985.000		17.191,99
254 03 54 TC 974	18.999.999.000		19.000,00
257 BİRİKMİŞ AMORT.	13.977.609.220	13.977,61	13.977,60
257 01 54 TC 210	5.579.384.339		5.579,38
257 02 54 TC 961	4.940.393.497		4.940,39
257 03 54 TC 974	3.457.831.384		3.457,83
Net Defter Değeri	45.114.369.780	45.114,37	45.114,39

Örnek 6'dan görüleceği amortismanına tabi duran varlıklar ve bunların birikmiş amortismanlarının YTL'ye çevrilmesinde de aynı yol izlenecek olup her bir duran varlık ile birikmiş amortismanları ayrı ayrı YTL'ye çevrilecektir. Ekonomik ömrü dolan duran varlıkların 1 TL olan iz değerleri yeni uygulamayla 1 YKr' dönüştürülecek izlenecek olup, muhasebe hesaplarına 0.01 YTL olarak kaydedilecektir. Bu şekilde yapılan dönüştürmeler sonucunda bilançoda meydana gelebilecek olumlu veya olumsuz farklar, TDHP'de yer alan "679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR" veya "689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR" hesabına alınarak denklik sağlanacaktır.

Bilanço ve Gelir Tablolarının karşılaştırmalı olarak (önceki dönem - cari dönem) düzenlenmesindeki amaç göz önüne alındığında 2004 Mali Yılı işlemlerine ilişkin olarak düzenlenen ancak, 1 Ocak 2005 tarihinden sonra verilmesi gereken Gelir ve Kurumlar Vergisi Beyannameleri ekinde yer alan karşılaştırmalı Bilanço ve Gelir Tablolarında YTL cinsinden düzenlenmeleri gerekecektir.

Taslak önerisinde yabancı para kasasında bulunan döviz cinsi değerlerin TL tutarlarının 2005 tarihinden itibaren YTL'ye dönüştürülmesinde nasıl bir yol izleneceği yer almamaktadır. Dönüşümde TL mi esas alınacaktır, yoksa dövizin kendisi mi konusuna açıklık getirilmelidir. Kanaatimizce dönüşümde dövizin TL karşılığı değil dövizin bizzat kendisi esas alınmalıdır. Ayrıca dönüşümler sonucunda eğer fark varsa ortaya çıkan fark kambiyo gelir veya gider hesaplarında mı yoksa olağandışı gelir ve kar veya gider ve zarar hesaplarında mı muhasebeleştirir-

ileceği hususu da açıklığa kavuşturulması gereken bir konudur.

Türk Lirası banknotlar ile madeni paralar 1 Ocak 2005 - 31 Aralık 2005 tarihleri arasında Yeni Türk Lirası banknotlarla ve yeni çıkarılacak madeni paralarla birlikte tedavül edeceğinden her iki para biriminin izlenmesi "100 KASA" hesabında açılacak YTL ve TL alt hesaplarıyla sağlanmış olacaktır⁵. 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren TL banknot ve madeni paralar tamamen tedavülden kaldırılacağından bu uygulamaya da o tarihten sonra gerek kalmayacaktır.

3.5. Özel Sorunlar

1.1.2005 tarihinden önceki bir işlem nedeniyle, Vergi Usul Kanunundaki sürelerle ilişkin hükümlere uyulması şartıyla, 1.1.2005 tarihinden sonra bir fatura alan mükellef YTL üzerinden düzenlenen bu faturayı 2004 yılı hesaplarına intikal ettirebilmek için 2004 yılı hesaplarını kapatmamış olması gerekir. 2004 yılına ilişkin olmasına rağmen 1.1.2005 tarihinden sonra alınan ve YTL üzerinden düzenlenmiş faturadaki tutarlar TL'ye geri çevrilerek işlem yapılacaktır. Diğer bir anlatımla YTL üzerinden düzenlenmiş fatura tutarları 1 milyon ile çarpılarak TL'ye dönüştürülecek ve hesaplara intikal ettirilecektir. Diğer yandan 31/12/2004 tarihinden önce satılan malların 01/01/2005 tarihinden sonra iade edilmesi halinde faturadaki tutarlar YTL'ye dönüştürülerek hesaplara

alınacak ve düzenlenecek iade fatu- raları YTL para birimi üzerinden düzenlenerek muhasebeleştirilecektir.

Bir başka sorun ise itibari değeri 1 YKr'nin altında kalan hissesenet- leridir. YTL uygulamasına geçişten sonra itibari değeri noktadan sonra iki basamaktan fazla olan hisse senetleri düzeltmeye tabi olmayacaktır. Ancak, her bir hisse senedinin itibari değeri kullanılarak ulaşılan toplam tutar nok- tadan sonra iki basamak olarak düzen- lenenecektir. İşletmeler, 1 YKr altında itibari değerlere sahip hisse senetlerini 1 YKr (iz bedeli) tutarına ulaşana kadar Nazım Hesaplarda izleyebile- ceklerdir.

Benzer bir özel sorun ise maliyeti veya fiyatı yarım kuruşun altında bulunan mallarda yaşanacaktır. Ancak birim fiyatları 1 YKr'nin altında kalan mal- larda yuvarlama mecburiyeti yoktur. Bu malların birim maliyet veya fiyat- ları maliyet muhasebesi hesaplarında veya fiyat bildirimlerinde arzu edildiği gibi gösterilebilecektir. Ancak, birim fiyatları kullanılarak ulaşılan toplam tutarlar noktadan sonra en fazla 99 kuruş, en az 1 kuruş olarak, hesaplara alınacak ve fatura düzenlenecektir. 99 YKr'nin üzeri 1 YTL olarak olurken, 1 YKr'nin altı ise dikkate alınmayac- ktır.

Özel Hesap Dönemi kullanan vergi mükelleflerinde YTL'ye geçiş işlemleri aşağıdaki esaslar dahilinde gerçek- leştirilecektir:

⁵ Bu konuda uygulama örnekleri için bkz. CAN, 2004: 108-112

- 01/01/2005 tarihinden önceki işlemlere ait belgeler ve yevmiye kayıtları YTL'ye çevrilmeyecektir. Belgeler düzenledikleri şekilde saklanacak ve hesaplar da aynı şekilde TL olarak kayıtlarda gözükecektir.
- 5083 sayılı Kanunun 6 maddesinin (b) fıkrası gereğince 01/01/2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan 1 inci maddesinde yer alan ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin para birimi Yeni Türk Lirasıdır." hükmüne istinaden özel hesap dönemine sahip mükellefler de diğer mükellefler gibi 01/01/2005 tarihinden itibaren belgelerini YTL olarak düzenlemek ve tutmak zorunda oldukları defter kayıtlarını da YTL para biriminden yapmak zorundadırlar.
- Özel hesap dönemi tayin edilen mükellefler, 31/12/2004 tarihi itibarıyla Geçici Mizan çıkartarak, Mizanda yer alan tutarları 01/01/2005 tarihinde diğer mükelleflerin tabi oldukları esaslar çerçevesinde YTL para birimine çevirecekler ve aynı tarihli açılış maddesi olarak kaydedecekler ve 1.1.2005 tarihinden sonraki işlemlerini YTL para biriminden yapacaklardır.

4. SONUÇ

Yeni uygulamanın ilk akla getireceği sorunların başında toplumsal alışma ve sahtecilik sorunu gelmektedir. Toplumsal alışma süreci içinde yeni uygulamayı fırsat bilmek isteyen sahteciler çıkabilecektir. Her şeyden

önce buna fırsat verilmemelidir. Uygulama daha başlamadan özellikle sıcak para teması olan kişiler (kasiyer, tahsildar, vezneci vb.) bu konuda uyarılmalıdır. Bu kişilere mümkünse kısa brifingler verilmeli yeni paraların emniyet özellikleri tanıtılmalıdır. Yeni paralar ile ilgili olarak "el alışkanlığı (hissi)" edinmeleri bir şekilde sağlanmalıdır.

Muhasebe meslek mensuplarıyla ilgili olarak özellikle meslek odalarının vakitlice bu konuda çalışma başlatması gerekir. Her ne kadar tebliğler, sirkülerler, mesleki yayınlar, dergiler vb. konuya açıklık getirmeye çalışsalar da bununla yetinilmemelidir. Bu konuda akademisyenlerden, mesleki bilgi ve tecrübesine güvenilen uzman kişilerden faydalanmak suretiyle meslek odalarında, üniversitelerde vb. yerlerde yeni uygulamanın neden olabileceği sorun ve tereddütlerin tartışılacağı açık toplantılar, seminerler, brifingler düzenlenmesi uygulamada karşılaşılabilecek sorunların vakitlice engellenmesi bakımından son derece yararlı olabilir.

Muhasebe paket yazılımı üreten firmalarla ödememe kaydedici cihazlarla ilgili faaliyet gösteren firmalarda vakitlice müşterilerini yeni uygulamayla ilgili gereksinim duyulan teknik konularda desteklemelidir. Zaten bu hususun ayrıntıları "60 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla İlgili Genel Tebliğ" de etraflıca anlatılmaktadır. Gerekli

değişiklik ve düzenlemeler zamanında yapılmaz ise meslek mensupları ve mükellefler belli mağduriyetlerle karşılaşabileceklerdir. İleride mağdur olmamak ve zorluk yaşamamak için ilgili kişilerce sözü edilen konularda teknik bilgi, yardım ve destekler daha şimdiden talep edilmeye başlanmalıdır.

Diğer yandan Kanunun uygulanmasında karşılaşılan tereddütleri gidermeye ve gerekli düzenlemeleri yapmaya başta Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan; görev alanına giren konularda ise düzenleme yapmaya Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Sermaye Piyasası Kurulu ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun yetkili olduğu belirtilmiştir. Bu kadar kurumun düzenleme yapmaya yetkili kılındığı bir ortamda şayet kurumlar arası iletişim ve eşgüdüm iyi tesis edilemez ise tereddüt giderme çalışmaları yeni tereddütlerin doğmasına neden olabilir. Bu noktaya özellikle dikkat edilmelidir.

Son olarak muhasebe alanında aşağıda önemli görülen kimi noktalara dikkat edilmesi gerektiğini tekrar vurgulamak faydalı olabilir:

1. 2004'nün sonuna kadar her türlü muhasebe işlemleri aynen devam edecektir. Herhangi bir değişiklik söz konusu değildir.
2. 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren düzenlenecek her türlü belge ile yapılacak her türlü muhasebe işlemi

ve kaydı YTL üzerinden olmak zorundadır. 2004 yılına ait olmakla birlikte beyan ve ödemesi 2005'e sarkan KDV, Muhtasar vb. belgeler YTL olarak düzenlenecektir. Bunun istisnası fiyat listeleri, etiket, tarifeler vb. belgeler olup bunlar her iki para birimini birlikte gösterecek şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca 2004 yılına ait olmak kaydıyla vergi iadesi ile ilgili belgeler yine TL cinsinden düzenlenip teslim edilebilecektir. Ancak ilgili kurum bunları YTL'ye çevirmek durumundadır.

3. 1 Ocak 2005 tarihli dönem başı (açılış) bilançosu YTL cinsinden hazırlanacaktır. Bunun için 2004 dönem sonu (kapanış) bilançosunu oluşturan tüm defter-i kebir hesapları tek tek YTL'ye dönüştürülmelidir. Dönüştürme işlemine ana hesaptan değil varsa ana hesabı oluşturan alt hesapların tek tek dönüştürülmesinden başlanmalı ve ana hesap dönüştürülen bu alt hesapların toplamı olarak alınmalıdır.
4. Amortisman iz bedelleri 1 YKr olarak dönüştürülecektir. Değeri yarım kuruşun altında kalan kalemler (Hissesenedi vb.) değeri artıncaya kadar Nazım Hesaplarda izlenebilecektir.
5. Dönüşümle birlikte ortaya çıkabilecek farklar (eşitsizlikler) olumlu veya olumsuz olmasına göre 679 veya 689 no'lu gelir tablosu hesaplarında izlenecektir.
6. Uygulamanın ilk yılı her iki para

birimi birlikte tedavül edeceğinden “100 KASA HS.” altında yabancı paralarda olduğu gibi iki ayrı alt hesap açılacaktır. Türk Lirası değerler TL alt hesabında izlenirken yeni banknot ve madeni paralar YTL alt hesabında izlenecektir.

7. KDV her bir mal veya hizmet için ayrı ayrı değil aynı orana tabi olanların toplam değeri (matrahı) üzerinden hesaplanırken ÖTV’de bunun tam tersi bir uygulama söz konusu olup ÖTV’ye tabi her bir varlık için ayrı ayrı ÖTV hesaplanacaktır.

KAYNAKLAR

- CAN, A.Vecdî, “Yeni Türk Lirası Ve Yeni Kuruş Uygulamalarının

Muhasebe Uygulamalarına Etkisi” MUFAD Dergisi, Sayı: 23, Temmuz 2004, (s.108-112).

- Gelirler Genel Müdürlüğü (<http://www.gelirler.gov.tr/gelir2.nsf>) “Yeni Türk Lirasına (YTL) Geçişte “Özel Muhasebe” Alanında Karşılaşılabilecek Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Taslağı”, Temmuz 2004.
- “Bazı Kanunlarda Ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı”
- 31/01/2004 Tarih ve 5083 Sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanunun”
- 60 Seri No’lu “Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla İlgili Genel Tebliğ”